

JADRANKA ZORIĆ*

Inteligencija i činjenje kaznenih djela

Sažetak

U radu su prikazana istraživanja povezanosti intelektualnog potencijala i strukture intelektualnih sposobnosti s počinjenjem kaznenih djela. Ponuđeni su psihologijski kriteriji i metodologija relevantni za ocjenu ubroјivosti počinitelja.

Ključne riječi: *inteligencija, kaznena djela, počinitelji kaznenih djela, psihologijski kriteriji, ubroјivost.*

Uzročna objašnjenja kriminaliteta popularna tijekom ranih godina dvadesetoga stoljeća, portretirala su kriminalce kao slaboumne i mentalno def cijentne, one koji ne mogu razlikovati dobro od lošeg, ne mogu kontrolirati impulse. Ova hipoteza o slaboumnosti, trajala je dugi niz godina, sve dok nije postalo jasno da je nekolicina kriminalaca stvarno mentalno def cijentna, a da većina prepoznaje, ali ne slijedi, ponašajne norme (Moff t i sur. 1981, prema Bradley, 2002).

Rezultati više od stotinu istraživanja s početka dvadesetog stoljeća govorili su da su počinitelji kaznenih djela "slaboumni", odnosno mentalno retardirani. Pedesetak studija koje su provedene u razdoblju od 1910. do 1914. godine, upućivale su da je prosječno 51% institucionaliziranih delinkvenata retardiranih (Sutherland, 1931; prema Bradley, 2002). Sutherlandovo istraživanje (1931) promijenilo je dotadašnji način gledanja. Uspoređujući kvocijent inteligencije (IQ – u daljnjem tekstu) odraslih počinitelja kaznenih djela sa IQ ročnika, kao reprezentanata generalne populacije, dobio je približno isti rezultat za dvije grupe. Sutherland je, u skladu s dobivenim rezultatima, zaključio da inteligencija nije opće važan uzrok delinkvencije. Njegov je nalaz bio široko prihvaćen u kriminološkoj literaturi tijekom 70-ih godina prošlog stoljeća.

Pregled empirijskih studija Hirchija i Hindelanga (1977) pokazao je da IQ prediktor delinkvencije jednako snažan kao i rasna i socijalna pripadnost, dvije varijable koje su

---

* dr. sc. Jadranka Zorić, prof. psih., spec kliničke psihologije, stalna sudska vještakinja za psihologiju, Zagreb.

vrlo često unošene u kriminološka istraživanja (prema Bradley, 2002). Istovremeno, knjiga Herrnsteina i Murraya (1977) pod naslovom *Zvonolike krivulje* (Bell Curve), izazvala je mnoštvo negativnih reakcija. Autori su u njoj iznijeli stav da racionalne razlike u pojavnosti kaznenih djela, rezultiraju racionalnim razlikama u inteligenciji (Bradley, 2002).

Mnogobrojna istraživanja su pokazala da individualna osnova za delinkvenciju i vršenje kriminalnih djela uključuje psihološke i biološke karakteristike koje se mogu identificirati kod djece već u ranim godinama. Iz individualne perspektive, rizični faktori za delinkvenciju i kriminalno ponašanje su prijevremeni porod (Raine, Brennan & Mednick, 1994), muški spol (Elliott, 1993.), niski verbalni IQ (Huesmann, Eron, Leftkowitz & Walder, 1984), odlike hiperaktivnosti-impulzivnosti i ADD sindrom (Farrington i sur. 1990), agresivnost i rani ponašajni problemi (Thornberry, Huizinga i Loeber, 1995), izloženost nasilju i viktimizaciji (Flannery, Singer i Wester, 2001; Thornberry, 1994; Widom, 1989) i zloraba droga (Leukefeld i sur. 1998) (sve prema Flannery i sur. 2005).

Osnovno pitanje koje se u kriminološkim studijama postavlja vezano uz razinu intelektualnog funkcioniranja jest: čine li osobe s nižim IQ-om više kaznenih djela, odnosno je li IQ i kazneno ponašanje u negativnom asocijativnom odnosu. Ranija istraživanja su dala pozitivan odgovor na ova pitanja. Naime, neki su autori dobili podatke prema kojima delinkventi i kriminalci imaju za 8 do 10 jedinica manji IQ u odnosu na nekriminalce, što je odgovaralo oko pola standardne devijacije. Time se IQ i kriminalno ponašanje pokazalo negativno korelirano na razini oko - 0,20 (Hirschi, Hindelang, 1997, Wilson, Herrnstein, 1985; prema Bradley, 2002).

Nadalje, Moffitt je sa sur. (1981) istraživao povezanost IQ danskih mladića i vršenja kaznenih djela (grupe danskih vojnika i danskih kriminalaca). Dobiveni rezultati pokazali su da je IQ mladića koji su do svoje 20. godine počinili dva kaznena djela ili više njih, u značajnoj negativnoj korelaciji ($r = - 0,19$).

Lyam je sa sur. (1993) na podacima s područja Pittsburgha (mjereno IQ i samoiskaz o delinkventnoj aktivnosti), dobio rezultate koji pokazuju da je IQ 8-10 jedinica niži za počinitelje KD-a u odnosu na one koji to nisu. IQ i delinkvencija su bili u korelaciji od - 0,22.

Stattin i Klackenber-Larssonova (1993, prema Bradley, 2002) proveli su longitudinalnu studiju na 122 švedska mladića u razdoblju od njihove treće do tridesete godine. Mjerili su njihov IQ u dobi od 3, 5, 8, 11, 14 i 17 godina te brojili njihova registrirana kaznena djela do tridesete godine. Počinitelji četiri kaznena djela ili više kaznenih djela postigli su IQ 91, sporadični počinitelji su imali IQ 97, a nepočinitelji IQ od 102 jedinice. Uočljivo, izmjereno IQ u trećoj godini života pokazao se značajno povezan s kasnijom registriranom kaznenom aktivnosti ($r = - 0,25$). IQ u kasnijim godinama korelirao je oko -0,20.

Menard i Morseova (1984, prema Bradley, 2002) proveli su istraživanje na srednjoškolskim San Diega, mjereći im IQ i uzimajući samoiskaz o delinkventnoj aktivnosti. Rezultati su pokazali blagu korelaciju IQ s blagom delinkvencijom (lake krađe, vandalizam), na razini $r = - 0,08$. Korelacija IQ-a s teškim kaznenim djelima (obračuni bandi, krađe auta, razbojništva, pljačke) bila je nešto uočljivija ($r = - 0,16$).

Dennoova (1990, prema Bradley, 2002) istraživala je povezanost IQ i broja kaznenih djela afroameričke djece u Philadelphiji. Prikupljene su multiple mjere inteligencije u dobi od 4, 7 i 13 godina, te podaci o broju službeno registriranih kaznenih djela. Rezultati su pokazali da su kronični, nasilni počinitelji kaznenih djela, konzistentno imali niži IQ. Primje-

rice, kronične počiniteljice kaznenih djela su gotovo četiri puta rjeđe bile u gornjoj trećini verbalnog IQ-a nego nepočiniteljice. Slično, nasilni počinitelji muškog spola su imali 10 - 17 jedinica manji rezultat na mjerama rječnika, čitanja i jezika, u odnosu na nepočinitelje.

Pregled istraživanja Hirschi i Hindelanga (1997) pokazao je da je korelacija IQ sa službenim podacima o izvršenim kaznenim djelima nešto veća od korelacije IQ sa samoiskazanim kriminalnim djelovanjem (prema Bradley, 2002). Ovaj nalaz sugerira mogućnost da osobe s nižim intelektualnim potencijalom češće bivaju uhićene, te da je upravo njihov potencijal uvjetovao njihovo otkrivanje.

Prentis i Kelly (1963) mjerili su inteligenciju počinitelja kaznenih djela Wechslerovim testom inteligencije i utvrdili da je ona u okviru normalnih sposobnosti, jednako kad se tiče perceptivno-motornih vještina, tako i kad se tiče verbalnih sposobnosti. Njihovi nalazi sugeriraju da prava pojavnost inteligencije delinkvenata nije značajno različitija od one u općoj populaciji. Rezultati su također pokazali da je neverbalni rezultat viši od verbalnog kod delinkvenata, što autori tumače nekim poteškoćama učenja.

S namjerom pronalaženja specifične strukture intelektualnih sposobnosti i pojave kaznenih djela, istraživači su se okrenuli istraživanju različitih mjera IQ: prva je bila mjera neverbalne nasuprot verbalne inteligencije. Moffitt (1988) neverbalni je IQ mjerio neverbalnim testom pažnje, ručno dizajniranim konstrukcijama i slaganjem pazli. Verbalni IQ je mjereno testovima generalnog faktičnog znanja, apstraktnim rezoniranjem, aritmetičkim sposobnostima i rječnikom. Studije su konzistentno pokazale da kriminalci imaju neverbalni rezultat blizu rezultata koji postižu pripadnici opće populacije, dok je verbalni rezultat bitno niži (Moffitt, 1988, prema Bradley, 2002). Ovi rezultati ostaju stabilni i kad se kontrolira rasna ili klasna pripadnost ili pak sposobnost čitanja. Rezultati prema tome sugeriraju veću važnost povezanosti kriminalnog ponašanja i verbalnih intelektualnih sposobnosti nego li veze s ostalim vidovima inteligencije.

Dosadašnja tumačenja negativne korelacije inteligencije i pojave kaznenih djela idu u tri smjera: (1) IQ i krimen su pogrešno, nekauzalno korelirani; (2) niski IQ doprinosi pojavi kriminalnog ponašanja; (3) kriminalno ponašanje umanjuje IQ. Prvo objašnjenje je najčešće kritizirano na način da su testovi inteligencije dizajnirani tako da mjere znanja srednje klase i njihove vrijednosti, prije nego li urođenu inteligenciju. Naime, niski rezultat na IQ testu nekih manjinskih grupa, zapravo reflektira njihovo kulturalno porijeklo. Pripadnici tih grupa rade proporcionalno više kaznenih djela, jer trpe strukturalni nedostatak moći i diskriminaciju. Korelacija ovime reflektira kulturalno određenje mjerenja IQ. Strukturni, društveni položaj određene manjinske grupe također reducira obrazovne mogućnosti, a time i vještinu čitanja i motivaciju da se postigne bolji IQ rezultat. Ove hipoteze su diskretno podržane empirijskim nalazima. Istraživanja govore u prilog da su IQ i kaznena djela u značajnoj korelaciji unutar rasnih i klasnih grupa, jednako i kad se kontroliraju te varijable (Hirschi, Hindelang, 1997, Lynam i sur., 1993; prema Bradley, 2002).

Sljedeći argument protiv IQ kao uzroka kaznenih djela, Menard i Morse navode da učitelji nejednako tretiraju učenike pripisujući im neki njihov nivo intelektualnog funkcioniranja: daju negativne poruke i ugrožavajuće edukacijske mogućnosti manje inteligentnim učenicima, što dovodi do njihovog osjećaja otuđenosti i ozlojeđenosti, što vodi prema delinkventnim vršnjacima i činjenju kaznenih djela (1984; prema Bradley, 2002). Na taj način socijalna reakcija na inteligenciju, a ne inteligencija sama, pojačava kriminalno ponašanje.

Posljednji argument protiv inteligencije kao uzroka kriminalnog ponašanja jest, da in-

tektualno manje kompetentni ljudi bivaju češće uhićeni. Ove hipoteze nalaze potvrdu u rezultatima koji govore o većoj korelaciji inteligencije sa službenim podacima o izvršenim kaznenim djelima (Moffitt, Silva, 1988, prema Bradley, 2002). Niski IQ naime, korelira jače s pritvaranjem i služenjem zatvorske kazne, nego li s kaznenim djelima o kojima se saznalo putem samoiskaza. Sasvim je moguće da osobe s nižim IQ okuse, pored navedenog, trpe i mnogo negativnije posljedice kazneno-pravnog sustava (Bradley, 2002).

Jasnija uzročna objašnjenja koja naglašavaju značaj inteligencije, posebno verbalne inteligencije – fokusirana su na tijek socijalizacije u djetinjstvu. Socijalizacija djece uključuje kontinuiranu verbalnu komunikaciju i usvajanje apstraktnih simbola. Iz tih razloga, djeca s oskudnim verbalnim i kognitivnim vještinama imaju velikih poteškoća u kompletiranju socijalizacijskog procesa, što ih dovodi u rizik manjkave samokontrole, antisocijalnog ponašanja. Empirijske studije su podržale ovu razvojnu hipotezu, posebice nalazi o jakoj korelaciji verbalne IQ i kriminala. Neka istraživanja su upozorila na povezanost niskog IQ i usporenog razvoja jezika s delinkvijencijom. Ova veza ostaje i nakon kontrole usmjerene na rasu i klasu (Moffitt i sur. 1994; Seguin i sur. 1995; prema Shader, 2003).

Istraživanja fokusirana na socijalno-kognitivne deficiente identifikovala su razlike u tome kako agresivna djeca prepoznaju i procesiraju informacije, uključujući i atribuciju neprijateljske namjere i nedostatne kapacitete za rješavanje socijalnih problema (Huesmann i sur. 1984; Lochman i Dodge, 1994.). Djeca koja su učestalo izložena nasilju, pokazuju tendenciju postati hipervigilna, očekuju najgore, i reagiraju agresivno na pretpostavljeno neprijateljstvo od vršnjaka ili figur autoriteta. Objašnjenje se pronalazi u tumačenju da djeca koja su izložena nasilju ne mogu imati kontrolu vlastitih reakcija u situacijama u kojima se osjećaju zlostavljana ili zastrašena. Ta djeca mogu reagirati agresivno, bez razmišljanja, na osnovi pogrešnih percepcija o namjerama drugih (Flannery i sur. 2005.).

Welte i Wiczorek (1998) istraživali su utjecaj niže inteligencije na povezanost alkohola i nasilja. Upotrijebljeni su podaci longitudinalne studije mladih "Buffalo". Metodom slučajnog odabira selekcionirano je 596 mladića u dobi od 16 do 19 godina s kojima su provedena dva intervjua u razmaku od 18 mjeseci. Podaci su uključivali pitanja o pijenju, kaznenim djelima i psihološkim obilježjima. Verbalna inteligencija je mjerena *Ammons Quick Testom*, a vizualno-motorna inteligencija *Trail Making Testom*. Rezultati su pokazali glavni pozitivan efekt pojave nasilnog ponašanja i konzumacije alkohola, te interakciju nasilnog ponašanja s verbalnom i vizualno-motornom inteligencijom. Ta interakcija indicira prevalenciju nasilja koja značajno utječe na niski IQ i visoki nivo konzumacije alkohola. Paralelna analiza s nenasilnim počiniteljima kao zavisnom varijablom, potvrdila je tendenciju značajne interakcije. Kombinacija teškog pijenja i niske inteligencije pokazala se povezanom sa sinergičnim djelovanjem nasilnog ponašanja.

Neka istraživanja utjecaja inteligencije na pojavu kriminala fokusirala su se na biološke osobitosti, specifično na kromosomske anomalije počinitelja kaznenih djela. Tako su Witkin i sur. (1976) proveli istraživanje na 4591 rastom visokim muškarcima (15,9% najviših iz ukupne populacije od 28 884) koji su rođeni od 1944. do 1947. godine u Kopenhagenu. Rezultati su pokazali da muškarci sa XXY kromosomskom strukturom pokazuju nešto veću razinu kriminaliteta u usporedbi s muškarcima XY kromosomskom strukturom. Razlika u kriminalitetu između XXY i XYY kromosomske strukture nije bila značajna, ali im je razina kriminaliteta bila viša od XY kromosomske strukture. XXY i XYY muškarci su imali nižu inteligenciju u odnosu na XY muškarce. Rezultati sugeriraju da višak Y kromosoma ne može

biti specifičan za utjecaj kromosomske aberacije na razinu intelektualnog funkcioniranja, ali može utjecati kad je prisutan jedan ekstra X kromosom.

Konačno, uzročna objašnjenja IQ i kriminaliteta povezivana su i s obrazovnim procesom. Istraživači su pošli od hipoteze da su manje inteligentni učenici manje uspješni u školi, što rezultira njihovom školskom frustracijom. Ta frustracija obnavlja otpor prema školi, što kroz prizmu teorije socijalne kontrole uzrokuje pojavu učestaloga kriminalnog ponašanja (Hirschi, Hindelang, 1997, prema Bradley, 2002). Ova "školska" hipoteza je dobila značajnu empirijsku potvrdu, te je najčešće prihvaćena hipoteza o povezanosti inteligencije s kriminalnim ponašanjem. Primjerice, rezultati Moff ta i sur. (1981) govore o značajnoj negativnoj korelaciji nakon što se izuzme utjecaj varijable socioekonomskog statusa. Autori objašnjavaju ulazak djece s nižim IQ-om u delinkventna ponašanja njihovim slabim verbalnim sposobnostima, što ih limitira u dobivanju priznanja u školskom okruženju. Harrenkohl i sur. (2001) izvijestili su da su djeca sa slabim školskim uspjehom, slabom usmjerenosti na školsko postignuće i niskih edukacijskih namjera tijekom osnovne i srednje škole, u većem riziku za maloljetničku delinkvenciju u odnosu na ostalu djecu.

Nameće se pitanje kako će se nastaviti istraživanja o inteligenciji i kriminalitetu. Neka objašnjenja te veze polaze od toga da učitelji i drugi procjenjivači negativno tretiraju učenike sa sniženim intelektualnim funkcioniranjem, što povećava rizik za njihovo kriminalno ponašanje. Buduća istraživanja bi svakako trebala obuhvatiti i ispitivanje učenika s visokom razinom intelektualnog funkcioniranja jer i on može donijeti socijalnu reakciju u smislu negativnog obilježja.

Nadalje, trebalo bi u istraživanje prirode IQ uključiti i njegov efekt na kriminalno ponašanje. Do sada se vjerovalo da niski IQ uzrokuje kriminalno ponašanje, no moguće je da različiti vidovi visokog IQ-a uzrokuju kriminalno ponašanje. Primjerice, inteligentnije osobe mogu polagati veliku vjeru da neće biti zatečeni u izvršenju KD, što iz perspektive teorije zastrašivanja može dovesti do izvršavanja novih kaznenih djela. Inteligentniji pojedinci nadalje, mogu imati više prilika za izvršenje nekih vrsta kaznenih djela, primjerice vezano uz kriminalitet "bijelih ovratnika" (Wright i sur., 1999, prema Bradley, 2002).

Ocjena ubrojivosti kroz prizmu inteligencije

Anglosaksonsko pravosuđe na pitanje ubrojivosti gleda na način koji počinitelja kaznenog djela kvalificira neubrojivim pod uvjetom kako je nedvojbeno utvrđeno, da je u vrijeme počinjenja djela djelovao pod promijenjenim uvjetima shvaćanja. Ti uvjeti podrazumijevaju da počinitelj nije bio svjestan prirode i kvalitete svog postupanja ili, ako je bio svjestan, da nije bio svjestan da to što je činio je pogrešno. Pravilo Daniela M'Naghtena (1843, SAD, prema Melton i sur., 1997) predstavlja prvi postavljeni standard za ocjenu ubrojivosti, a definira je tri osnovna elementa: 1) poremećaj u rezoniranju; 2) počiniteljevo neshvaćanje prirode i kvalitete onog što čini; 3) neshvaćanje da je to što čini pogrešno. Prema navedenom pravilu, počinitelj može biti ocijenjen kao neubrojiv ako je imao nezaustavljivi impuls koji se može povezati s mentalnom bolesti ili stanjem, odnosno ako je izgubio mentalnu kontrolu tijekom izvršenja djela. Uvedena je voljna komponenta kojom počinitelj nije pravno odgovoran radi 1) prinude uzrokovane mentalnom bolesti tako da je izgubio moć odabira između dobrog i lošeg, odnosno da izbjegne činjenje, njegova slobodna volja je u tom trenutku bila uništena; 2) ili da je navodni krimen povezan s mentalnom bolesti, u uzročnom odnosu i efektu, da je

produkt isključivo mentalne bolesti. Iz iznesenog je vidljivo da se suština ocjene neubrojivosti odnosi na specifične kognitivne funkcije shvaćanja odnosno razumijevanja, a koje mogu biti narušene pod utjecajem različitih psihičkih bolesti ili poremećaja. Tome su sukladni i nalazi naših autora koje govore u prilog da niti jedna psihijatrijska dijagnoza ne derivira nužno ocjenu neubrojivosti (Goreta i sur., 2007).

Iskazana namjera prema izvršenju kaznenog djela pravno pretpostavlja dokaz da je počinitelj postupao svjesno ili je mogao biti svjestan svoje fizičke akcije i njenih posljedica. Alijev model kaznene odgovornosti (prema Melton i sur., 1997), pretpostavlja postojanje četiri različita nivoa psihičkog stanja, odnosno kognitivne prosudbe vezano uz činjenje kaznenih djela. Prvi nivo naziva se *nivo svrhe*, a podrazumijeva da je kriminalno ponašanje počiniteljev svjesni objekt. Drugi nivo je *nivo znanja*, kad je počinitelj svjestan posljedica koje nastupaju, ali mu one nisu namjera. Treći nivo je *nivo nesmotrenosti*, kad počinitelj svjesno zanemaruje značajni rizik da će njegovo djelo dovesti do neopravdanih posljedica, a četvrti nivo je *nivo nehaja* – kad počinitelj nije stvarno svjestan rizika, iako je trebao biti svjestan. Prva dva mentalna stanja, nivo svrhe i nivo znanja, fokusirana su na subjektivno psihičko stanje, na ono što je počinitelj mislio, dok je nehaj objektivno def niran onim što bi razumna osoba trebala misliti. Nesmotrenost se nalazi između dva navedena pola. Razlikovanje subjektivnoga psihičkog stanja i objektivno def niranog psihičkog stanja je važno za sudski pristup kliničkom utjecaju na *mens rea* (namjere da počini zločin). Iz svega navedenog važno je uočiti da se kognitivna nekapacitiranost razlikuje od kriterija koji su ponuđeni za neubrojivost. Prema M'Naghtenvom pravilu, moguće je biti neubrojiv uz sačuvani kognitivni kapacitet.

Novija istraživanja i razmatranja pitanja ubrojivosti, uvažila su utjecaj psihičke bolesti ili stanja na kognitivne sposobnosti. Jedan od načina evaluacije mentalnog statusa u vrijeme počinjenja djela predložili su Roesch i Golding (1980, prema Slobogin i sur. 1984) (*Mental state at the time of the offense screening evaluation* – MSE). Primarna zakonska doktrina uključuje kliničku evaluaciju mentalnog statusa u vrijeme počinjenja djela, koja se naziva obrana *umanjenim kapacitetom* i automatizmom nesvjesnog djela. Ova def nicija podrazumijeva da je počiniteljevo spoznajno ili voljno funkcioniranje u vrijeme počinjenja djela, bilo bitno onemogućeno kao rezultat *psihičke bolesti ili poremećaja*. Umanjeni kapacitet je kratica za sveobuhvatno prepoznat koncept kliničkih dokaza kratkotrajnog kognitivnog umanjenja kako bi se dokazala nesposobnost forme *mens rea* (namjere potrebne za izvršenje zločina) u vrijeme počinjenja djela. Ideja počiva na konceptu da čovjek koji nije svjestan svog kriminalnog akta, ne može biti za njega odgovoran. Na taj način stručnjaci s područja mentalnog zdravlja, psihijatri i psiholozi, htjeli oni to ili ne, sudjeluju u određenju krivnje.

Naše zakonodavstvo (KZ, NN 125/11., 144/12.) def nira neubrojivost u članku 24. stavku 2. Kaznenog zakona: neubrojiva je osoba koja u vrijeme ostvarenja protupravnog djela nije bila u mogućnosti *shvatiti značenje* svog postupanja ili nije mogla *vladati svojom voljom* zbog duševne bolesti, privremene duševne poremećenosti, nedovoljnog duševnog razvitka ili druge teže duševne smetnje. Iz navedenog je vidljivo da je fokus na mogućnosti shvaćanja značenja svog postupanja i vladanja svojom voljom. Prva odrednica u svojoj biti predstavlja umanjenje kognitivnog, odnosno spoznajnog te šire, intelektualnog funkcioniranja, koje je moguće pod uvjetima utjecaja različitih psihičkih poremećaja ili različitih sredstava ovisnosti. Razinu intelektualnog funkcioniranja moguće je zadovoljavajuće objektivno i pouzdano utvrđivati psihologijskim testovima za mjerenje intelektualnih sposobnosti. Upravo operaci-

analizacija, standardizacija i kvantifikacija je ono što razlikuje psihologiju od ostalih profesija koje se bave mentalnim zdravljem u njihovom doprinosu ocjene funkcioniranja pojedinca (Grisso, 1987, prema Nicholson, Norwood, 2000). Mjere funkcionalnosti pojedinih aspekata psihičkih obilježja i stanja, moguće je dobiti primjenom odgovarajućeg testnog materijala. U području mjerenja intelektualnih sposobnosti, WAIS – R (*Wechsler Adult Intelligence Scale – Revised*) i WISC – IV – HR (*Wechsler Intelligence Scale for Children – 4th ed*) imaju primat u odabiru. Među hrvatskim psiholozima u učestaloj uporabi se nalaze revidirane ili nešto izmijenjene forme ovih instrumenata, koje su sastavljene u vrijeme zajedničke jugoslavenske države. Tako se upotrebljava WB-II, forma koju potpisuje Borut Šali (Wechslerov test inteligencije za odrasle i omladinu), a koju je izdao Zavod SR Slovenije za produktivnost dela iz Ljubljane, Centar za psihodiagnostična sredstva, dok se za područje ispitivanja intelektualnog funkcioniranja djece do 16 godina upotrebljava Revisk, revizija WAIS-a koju je uradio Mikloš Biro, a izdaje je Društvo psihologa Srbije. Testovi inteligencije koji ispituju druge specifične kognitivne sposobnosti (perceptivne sposobnosti, sposobnosti vizualno-motorne koordinacije, brzina mentalnog reagiranja, testovi rječnika, koncentracije, pamćenja i sl.), upotrijebit će se vezano uz prirodu postupanja u inkriminiranoj situaciji. Radi se o specifičnim kognitivnim zahtjevima koji se pred čovjeka postavljaju pri vršenju različitih aktivnosti, primjerice pri vožnji automobila, pri planiranju različitih aktivnosti, pri odabiru načina postupanja itd.

Odgovornost donošenja sudskih presuda je na sucima, a kvaliteta njihovih odluka ovisna je između ostalog o informacijama s kojima je sudac raspolagao tijekom presuđivanja. Sudačka odluka je na taj način ovisna i o objektivnosti, valjanosti i pouzdanosti ocjena počiniteljevog psihičkog stanja. Bez psihologijske procjene nivoa intelektualnog funkcioniranja i strukture intelektualnih sposobnosti dobivene pomoću relevantnoga testnog materijala, sudske odluke ne mogu biti dovoljno kvalitetne, posebice u predmetima u kojima je psihičko stanje okrivljenog stavljeno pod znak pitanja. Time je zajednički, kooperativan rad dviju profesija, sudačke i psihologijske, nužan radi napretka u svakodnevnoj praksi i u znanstvenom radu na ovom području.

LITERATURA

1. Bradley, R. E. (2002). *Intelligence and Crime*. Encyclopedia of Crime and Justice.
2. Elliot, D. S. (1994). *Serious violent offenders: Onset, developmental course, and termination – The American Society of Criminology 1993 presidential address*. Criminology, vol. 32 (1), 1-21.
3. Erickson, M. H. (1928). *A Study of the Relationship Between Intelligence and Crime*. 19. Am. Inst. Crim. L. & Criminology 592.
4. Flannery, D. J., Hussey, D., Jefferis, E. (2005). *Adolescent Delinquency and Violent Behavior*. U: Gullota, T. P., Adams G. R. *Handbook of Adolescent Behavioral Problems Evidence-Based Approaches to Prevention and Treatment*. 415-438.
5. Fox, V. (1946-47). *Intelligence, Race, and Age as Selective Factors in Crime*. 37.J. Crim.L. & Criminology, 141.
6. Goreta, M., Peko Čović, I., Buzina, N., Krajačić, R., Jukić, V. (2007). *Indikacije za forenzični tretman smanjeno ubrojivih i neubrojivih počinitelja kaznenih djela*

- (1998-2002). Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 14, br. 1.
7. Herrenkohl, T. L., Hawkins, J. D., Chung, I., Hill, K. G., Battin-Pearson, S. (2001). *School and community risk factors and interventions*. In: Loeber, R., Farrington, D. P. *Child Delinquents: Development, Intervention, and Service Needs*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, pp 211-246.
  8. *Kazneni zakon RH*. Narodne novine 125/11., 144/12.
  9. Melton, G. B., Petrila, J., Poythress, N. G., Slobigin, C. (1997). *Psychological Evaluations for the Courts, A Handbook for Mental Health Professionals and Lawyers*. The Guilford Press, New York, London.
  10. Moffitt, T. E., Gabrielli, W. F., Mednick, S. A., Schulsinger, F. (1981). *Socioeconomic status, IQ, and delinquency*. Journal of Abnormal Psychology, vol. 90 (2), 152-156.
  11. Murchison, C. (1926). *Criminal intelligence*. Oxford, England, Clark University.
  12. Nevin, R. (2000). *How Lead Exposure Relates to Temporal Changes in IQ, Violent Crime, and Unwed Pregnancy*. Environmental Research Section A 83, 1-22.
  13. Nicholson, R. A., Norwood, S. (2000). *The Quality of Forensic Psychological Assessments, Reports, and Testimony: Acknowledging the Gap Between Promise and Practice*. Law and Human Behavior, Vol. 24, No. 1.
  14. *Popis posebno zaštićenih psihodijagnostičkih sredstava*. (2011). Hrvatska psihološka komora, Zagreb.
  15. Prentice, N. M., Kelly, F. J. (1963). *Intelligence and delinquency: A reconsideration*. The Journal of Social Psychology, Vol. 60 (2), 327-337.
  16. Ratcliffe, J. (2000). *Implementing and integrating crime mapping into a police intelligence environment*. International Journal of Police Science and Management, vol. 2, No. 4, 313-323.
  17. Ribaux, O., Baylon, A., Roux, C., Delmont, Lock, E., Zingg, C., Margot, P. (2010). *Intelligence-led crime scene processing, Part I: Forensic intelligence*. Forensic Science International, vol. 195, issues 1-3, 10-16.
  18. Ribaux, O., Margot, P. (1999). *Interference structures for crime analysis and intelligence: the example of burglary using forensic science data*. Forensic science International, Vol. 100, Issue 3, 193-210.
  19. Shader, M. (2003). *Risk Factors for Delinquency: An Overview*. Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, http://www.ncjrs.org/html/ojjdp/jjjournal_2003_2/indeks.htmls
  20. Slobogin, C., Melton, G. B., Showalter, C. R., (1984). *The feasibility of a Brief Evaluation of Mental State at the Time of the Offence*. Law and Human Behavior, Vol. 8, No. 3/4.
  21. Sprenger, J. (2011). *Low Intelligence and Crime*. http://EnzineArticles.com/?expert=Jacques_Sprenger.
  22. Welte, J. W., Wieczorek, W. F. (1998). *Alcohol, intelligence, and violent crime in young males*. Journal of Substance Abuse, Vol. 10, Issue 3, 309-319.
  23. Wilson, J. Q., Herrnstein, R. J. (1985). *Crime and human nature*. New York, NY,

US: Simon & Schuster.

24. Witkin, H. (1976). *Criminality in XYY and XXY men: The elevated crime rate of XYY males is not related to aggression. It may be related to low intelligence.* Science, Vol. 193 (4253), 547-555.

Summary

Jadranka Zorić

Intelligence and committing criminal acts

This paper presents the research association of intellectual potential and structure of intellectual abilities, to the commission of crimes. Were offered psychological criteria and methodologies relevant to the assessment of responsibility is the perpetrator.

Key words: intelligence, criminal offense, criminal offenders, psychological criteria, sanity.